

ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

ΠΡΩΤΟ ΤΜΗΜΑ

ΥΠΟΘΕΣΗ **È ~~ΕΒ~~Á È È**

ΚΑΤΑ

ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

(Προσφυγή υπ' αριθ. 28819/04)

ΑΠΟΦΑΣΗ

ΣΤΡΑΣΒΟΥΡΓΟ

25 Ιανουαρίου 2007

*Η παρούσα απόφαση θα καταστεί οριστική
υπό τις οριζόμενες στο άρθρο 44 § 2 της Συμβάσεως προϋποθέσεις.*

Ενδέχεται να τύχει βελτιώσεων ως προς τη μορφή.

ΑΚΡΙΒΕΣ ΑΝΤΙΓΡΑΦΟ

Στρασβούργο, 25 Ιανουαρίου 2007

[υπογραφή :] / S. NIELSEN /

Γραμματέας του Τμήματος

Στην υπόθεση **È ~~ΕΒ~~Á È È** **κατά της Ελλάδος**

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (Πρώτο Τμήμα),
συνεδριάζον σε τμήμα συντιθέμενο από τους δικαστές :

Λ. ΛΟΥΚΑΪΔΗ, Πρόεδρο,

Κ.Λ. ΡΟΖΑΚΗ,

F. ΤΥΛΚΕΝΣ,

N. ΒΑΛΙĆ,

A. ΚΟΒΛΕΡ,

D. ΣΠΙΕΛΜΑΝΝ,

S.E. ΤΣΕΒΕΝΣ,

και τον Γραμματέα του Τμήματος, S. NIELSEN.

Αφού διασκέφτηκε σε συμβούλιο στις 4 Ιανουαρίου 2007.

Εκδίδει την ακόλουθη απόφαση, η οποία υιοθετήθηκε κατά την ως άνω
ημερομηνία :

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

1. Η υπόθεση εισήχθη δυνάμει της (υπ' αριθ. 28819/04) προσφυγής, την οποία κατέθεσαν κατά της Ελληνικής Δημοκρατίας δύο Έλληνες υπήκοοι,

È ~~È~~ È È («οι προσφεύγοντες»), οι οποίοι προσέφυγαν ενώπιον του Δικαστηρίου στις 2 Αυγούστου 2004 δυνάμει του άρθρου 34 της Συμβάσεως για την Προάσπιση των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και των Θεμελιωδών Ελευθεριών («η Σύμβαση»).

2. Οι προσφεύγοντες εκπροσωπούνται από τον Δικηγόρο Θεσσαλονίκης Δ. ΝΙΚΟΠΟΥΛΟ. Η Ελληνική Κυβέρνηση («η Κυβέρνηση») εκπροσωπείται από τους εξουσιοδοτημένους εκπροσώπους του πληρεξουσίου της, Γ. ΧΑΛΚΙΑ, Πάρεδρο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, και Ο. ΠΑΤΣΟΠΟΥΛΟΥ, Δικαστική Αντιπρόσωπο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους.

3. Στις 3 Οκτωβρίου 2005, το Δικαστήριο αποφάσισε να κοινοποιήσει στην Κυβέρνηση τη σχετική προς τη διάρκεια της διαδικασίας αίτηση. Δυνάμει του άρθρου 29 παρ. 3 της Συμβάσεως, το Δικαστήριο αποφάσισε να αποφανθεί ταυτοχρόνως επί του παραδεκτού και της ουσίας.

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ

I. ΟΙ ΙΔΙΑΙΤΕΡΕΣ ΠΕΡΙΣΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΥΠΟΘΕΣΕΩΣ

A. Ιστορικό

4. Οι προσφεύγοντες γεννήθηκαν το 1945 και διαμένουν στη Θεσσαλονίκη. Με την από 20 Μαρτίου 1935 και υπ' αριθ. 50113/2580 διοικητική απόφαση, έκταση 14.500.000 τ.μ. κείμενη στην ευρύτερη περιοχή της πόλεως της Θεσσαλονίκης, γνωστή με το όνομα «Δάσος-Πάρκο Θεσσαλονίκης», κηρύχθηκε αναδασωτέα.

5. Με την από 9 Οκτωβρίου 1973 νομαρχιακή απόφαση ΓΔ2193, η αναδασωτέα έκταση επεκτάθηκε στα 29.790.000 τ.μ. Μόνο δεκατέσσερα οικοπέδα ειδικής χρήσεως (σχολεία, κοιμητήρια, υδραγωγεία, κ.λ.π.) εξαιρέθηκαν από την αναδάσωση.

6. Στις 29 Ιουνίου 1979, με την απόφαση 1877, ο Νομάρχης Θεσσαλονίκης εξείρεσε επίσης από την αναδάσωση τις ιδιωτικές ιδιοκτησίες και τις καλλιεργημένες αγροτικές εκτάσεις.

7. Στις 7 Ιουλίου 1989, στους προσφεύγοντες χορηγήθηκε άδεια κατασκευής επί του επιδίκου οικοπέδου κτιρίων επαγγελματικής χρήσεως

(εστιατόριο, καντίνα, πισίνα, πάρκινγκ) (πράξη 2248/1989).

8. Στις 3 Απριλίου 1990, ο Νομάρχης Θεσσαλονίκης ανακάλεσε την απόφαση 1877/1979 για λόγους «νομιμότητας και δημοσίας τάξεως». Πράγματι, ο Νομάρχης έκρινε ότι, εξαιρώντας από την αναδάσωση τις ιδιωτικές ιδιοκτησίες και τις καλλιεργημένες αγροτικές εκτάσεις, η νομαρχιακή απόφαση του 1979 είχε παράνομα άρει μερικώς το μέτρο της αναδάσωσης (απόφαση 1157/1990). Συνεπώς, η νομαρχιακή απόφαση ΓΔ 2193/1973 ετέθη εκ νέου σε ισχύ και η υπ' αριθ. 2248/1989 οικοδομική άδεια κατέστη άνευ αντικειμένου.

9. Στις 6 Ιουλίου 1997, μία πυρκαγιά κατέστρεψε 16.640.000 τ.μ. της περιοχής.

10. Με την από 29 Σεπτεμβρίου 1997 και υπ' αριθ. ΔΔ 2835 πράξη και την από 30 Σεπτεμβρίου 1997 και υπ' αριθ. ΔΔ 2871 πράξη, η διοίκηση κήρυξε αναδασωτέα 14.869.000 τ.μ. των δασικών εκτάσεων που κατέκαψε η φωτιά, στα οποία προσετέθησαν 1.117.800 τ.μ. μη δασικών εκτάσεων προκειμένου να δημιουργηθεί ένα ενιαίο σύνολο. Εξ άλλου, η διοίκηση εξείρεσε από την αναδάσωση τα οικοπέδα επί των οποίων κατοικίες είχαν νόμιμα ανεγερθεί πριν από το 1973 και κατά την περίοδο 1979-1990.

11. Στις 5 Ιανουαρίου 1998, δύο οικολογικές οργανώσεις κατέθεσαν ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας αίτηση ακυρώσεως κατά των προαναφερομένων διοικητικών πράξεων.

12. Στις 15 Νοεμβρίου 1999, το πέμπτο τμήμα του Συμβουλίου της Επικρατείας ακύρωσε τις πράξεις επειδή είχαν μειώσει παράνομα την έκταση της ζώνης η οποία είχε κηρυχθεί αναδασωτέα το 1973. Το ανώτατο δικαστήριο έκρινε, περαιτέρω, παράνομη την εξαίρεση από την αναδάσωση των οικοπέδων που είχαν οικοδομηθεί (απόφαση 3643/1999).

13. Στη συνέχεια, και άλλοι ιδιοκτήτες οικοπέδων στην περιοχή έλαβαν γνώση της αποφάσεως 3643/1999 και αντελήφθησαν ότι οι διοικητικές πράξεις του 1997, με τις οποίες είχαν εξαιρεθεί τα οικοπέδά τους από την αναδάσωση, είχαν ακυρωθεί. Το 2000, τα άτομα αυτά άσκησαν ενώπιον του πέμπτου τμήματος του Συμβουλίου της Επικρατείας τριτανακοπή κατά της αποφάσεως 3643/1999. Πρόκειται για ένδικο μέσο το οποίο δύνανται να ασκούν τα πρόσωπα τα οποία δεν υπήρξαν διάδικοι ούτε εκπροσωπήθηκαν σε δίκη, και το οποίο τους επιτρέπει να

προσβάλουν μία απόφαση από την οποία θίγονται. Τον Νοέμβριο του έτους 2001, το Συμβούλιο της Επικρατείας απέρριψε την τριτανακοπή. Κατά το ανώτατο δικαστήριο, ο χαρακτηρισμός οικοπέδου ως δασική έκταση ή αναδασωτέα έκταση δεν συνεπάγεται αποστέρηση της ιδιοκτησίας διότι, ακόμα και αφού χαρακτηριστεί ως τέτοια, μία ιδιοκτησία παραμένει ιδιωτική, με τους αναγκαίους περιορισμούς που απορρέουν από τον δασικό χαρακτήρα της, εξ ου και η απαγόρευση ανοικοδομήσεως (βλ., ειδικότερα, τις αποφάσεις 4086 και 4088/2001).

B. Η εγερθείσα από τους προσφεύγοντες διαδικασία

14. Οι προσφεύγοντες είναι, από το 1988, εξ αδιαιρέτου κύριοι οικοπέδου 8.500 τ.μ. κειμένου στο Πανόραμα, προάστιο εντός της ζώνης του «Δάσους-Πάρκου Θεσσαλονίκης».

15. Στις 5 Ιανουαρίου 1998, οι προσφεύγοντες κατέθεσαν ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας δύο αιτήσεις ακυρώσεως κατά των πράξεων ΔΔ 2835/25-09-97 και ΔΔ 2871/30-09-97. Οι προσφεύγοντες υποστήριζαν, μεταξύ άλλων, ότι κατά τα χρονικά διαστήματα 1973-1979 και 1990-1997, το Δημόσιο είχε παράνομα δεσμεύσει την εκμετάλλευση των ιδιοκτησιών τους. Επίσης, οι προσφεύγοντες ισχυρίζονταν ότι οι προσβληθείσες πράξεις ήταν παράνομες, διότι η διοίκηση διέταξε εκ νέου την αναδάσωση τμήματος των οικοπέδων τους αντί να άρει τα επ' αυτών επιτιθέντα βάρη. Οι προσφεύγοντας κατέληγαν ότι οι προσβληθείσες πράξεις συνιστούσαν παραβίαση του άρθρου 17 του Συντάγματος και του άρθρου 1 του Πρώτου Πρωτοκόλλου.

16. Στις 12 Αυγούστου 2003, το Συμβούλιο της Επικρατείας διαπίστωσε ότι είχε ήδη ακυρώσει τις προσβληθείσες πράξεις με την απόφαση 3643/1999 αυτού και ότι είχε επίσης απορρίψει τις τριτανακοπές οι οποίες είχαν ασκηθεί κατά της αποφάσεως αυτής. Ως εκ τούτου, ακύρωσε τη δίκη, δυνάμει του άρθρου 32 παρ. 1 του π.δ. 18/1989 το οποίο προβλέπει την ακύρωση της δίκης όταν η πράξη η οποία αποτελεί αντικείμενο της αιτήσεως ακυρώσεως, έχει ακυρωθεί ή ανακληθεί κατόπιν ασκήσεως προσφυγής (αποφάσεις 2089 και 2090/2003). Οι αποφάσεις αυτές καθαρογράφηκαν και θεωρήθηκαν στις 2 και 25 Φεβρουαρίου 2004 αντίστοιχα.

II. ΟΙΚΕΙΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΠΡΑΚΤΙΚΗ

17. Τα οικεία άρθρα του Συντάγματος ορίζουν ότι :

Άρθρο 17

«1. Η ιδιοκτησία τελεί υπό την προστασία του Κράτους, τα δικαιώματα όμως που απορρέουν από αυτή δεν μπορούν να ασκούνται σε βάρος του γενικού συμφέροντος.

2. Κανένας δεν στερείται την ιδιοκτησία του, παρά μόνο για δημόσια ωφέλεια που έχει αποδειχθεί με τον προσήκοντα τρόπο, όταν και όπως νόμος ορίζει, και πάντοτε αφού προηγηθεί πλήρους αποζημίωση, που να ανταποκρίνεται στην αξία την οποία είχε το απαλλοτριούμενο κατά τον χρόνο της συζήτησης στο δικαστήριο για τον προσωρινό προσδιορισμό της αποζημίωσης. Αν ζητηθεί απευθείας ο οριστικός προσδιορισμός της αποζημίωσης, λαμβάνεται υπόψη η αξία κατά τον χρόνο της σχετικής συζήτησης στο δικαστήριο (...)

Άρθρο 21 παρ. 1

«Η προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος αποτελεί υποχρέωση του Κράτους. Για τη διαφύλαξή του το Κράτος έχει υποχρέωση να παίρνει ιδιαίτερα προληπτικά ή κατασταλτικά μέτρα.

Νόμος ορίζει τα σχετικά με την προστασία των δασών και γενικά των δασικών εκτάσεων. Απαγορεύεται η μεταβολή του προορισμού των δημοσίων δασών και δημοσίων δασικών εκτάσεων, εκτός εάν προέχει για την Εθνική Οικονομία η αγροτική εκμετάλλευση ή άλλη τους χρήση, που την επιβάλλει το δημόσιο συμφέρον.»

Άρθρο 117 παρ. 3

«Δημόσια ή ιδιωτικά δάση και δασικές εκτάσεις που καταστράφηκαν ή καταστρέφονται από πυρκαγιά ή που με άλλο τρόπο αποψιλώνονται δεν αποβάλλουν για τον λόγο αυτό τον χαρακτήρα που είχαν πριν καταστραφούν, κηρύσσονται υποχρεωτικά αναδασωτέες και αποκλείεται να διατεθούν για άλλο προορισμό.»

18. Στο σημείο αυτό, λαμβάνονται επίσης υπ' όψη οι ακόλουθες διατάξεις του Εισαγωγικού Νόμου του Αστικού Κώδικα :

Άρθρο 104

«Ένεκα πράξεων ή παραλείψεων των οργάνων του δημοσίου αναγομένων εις εννόμους σχέσεις του ιδιωτικού δικαίου ή περί της ιδιωτικής αυτού περιουσίας, το δημόσιο ευθύνεται κατά τις επί νομικών προσώπων διατάξεις του Αστικού Κώδικα.»

Άρθρο 105

«Ένεκα παρανόμων πράξεων ή παραλείψεων των οργάνων του δημοσίου

κατά την ενάσκηση της ανατεθειμένης σε αυτά δημοσίας εξουσίας, το δημόσιο ενέχεται σε αποζημίωση, εκτός αν η πράξη ή η παράλειψη εγένετο κατά παράβαση διατάξεως κειμένης χάριν του γενικού συμφέροντος. Μετά του δημοσίου ενέχεται εις ολόκληρο και το υπαίτιο πρόσωπο, επιφυλασσομένων των περί ευθύνης υπουργών ειδικών διατάξεων.»

Άρθρο 106

«Οι διατάξεις των δύο προηγούμενων άρθρων έχουν εφαρμογή και ως προς την ευθύνη των δήμων, κοινοτήτων ή άλλων νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου ένεκα πράξεων ή παραλείψεων των στην υπηρεσία αυτών οργάνων.»

19. Με τη διάταξη αυτή θεσπίζεται η έννοια της ειδικής επιζήμιας πράξεως δημοσίου δικαίου, η οποία συνεπάγεται εξωσυμβατική ευθύνη για το Δημόσιο. Η ευθύνη αυτή προκύπτει από παράνομες πράξεις ή παραλείψεις, από τις οποίες προκλήθηκε στον διοικούμενο ζημία, υλική ή ηθική. Οι πράξεις αυτές, είναι δυνατό να είναι, όχι μόνον πράξεις νομικής φύσεως, αλλά και υλικές ενέργειες της διοικήσεως, συμπεριλαμβανομένων των κατ' αρχή μη εκτελεστών πράξεων (Κυριακόπουλος, *Αστικός Κώδικας, Σχόλια*, άρθρο 105 του Εισαγωγικού Νόμου του Αστικού Κώδικα, αρ. 23, Φίλιος, *Δίκαιο των Συμβάσεων*, ειδικό μέρος, τόμος 6, ευθύνη από αξιόποινη πράξη 1977, παρ. 48 Β 112, Ε. Σπηλιωτόπουλος, *Διοικητικό Δίκαιο*, τρίτη έκδοση, παρ. 217).

20. Κατά το άρθρο 19 του ν. 1868/1989, η αγωγή αποζημιώσεως ενώπιον των διοικητικών δικαστηρίων είναι ένα ένδικο μέσο ανεξάρτητο της αιτήσεως ακυρώσεως ή οιασδήποτε άλλης προσφυγής κατά της πράξεως ή της παραλείψεως της διοικήσεως, από την οποία απορρέει η ενδεχόμενη υποχρέωση αποζημιώσεως. Δύναται, επομένως, να ασκείται αυτόνομα κατά τη διακριτική ευχέρεια του ενδιαφερομένου. Αφού η παράνομη φύση της πράξεως ή της παραλείψεως αποτελεί μία από τις προϋποθέσεις του παραδεκτού της αγωγής αποζημιώσεως, το επιληφθέν μιας τέτοιας αγωγής διοικητικό δικαστήριο εξετάζει και τη νομιμότητα της επίμαχης διοικητικής πράξεως ή παραλείψεως, υπό τον όρο ότι αυτή δεν έχει ήδη εξετασθεί στο πλαίσιο άλλης διαδικασίας και δεν έχει εκδοθεί σχετική απόφαση με ισχύ δεδικασμένου.

21. Υφίσταται πλούσια νομολογία των εθνικών δικαστηρίων σχετικά με την αγωγή αποζημιώσεως. Κατά τη νομολογία αυτή, εάν ένα οικόπεδο το οποίο

προορίζεται για την κατασκευή ενός έργου δημοσίας ωφελείας, παραμένει δεσμευμένο επί μακρό χρονικό διάστημα χωρίς η διοίκηση να προβαίνει στην τυπική απαλλοτρίωση αυτού και την καταβολή της αντίστοιχης αποζημίωσης, ο κύριος του οικοπέδου αυτού δύναται να ζητήσει την αποδέσμευση του ακινήτου του, καθώς και αποζημίωση για τη ζημία την οποία υπέστη (βλ., π.χ., την απόφαση 2839/1991 του Διοικητικού Εφετείου Θεσσαλονίκης). Ομοίως, εάν η διοίκηση δεσμεύει ένα οικόπεδο πέραν της ευλόγου προθεσμίας, ο κύριος του οικοπέδου δύναται να ζητήσει αποζημίωση για τη ζημία την οποία υπέστη λόγω της παρανόμου δεσμεύσεως του ακινήτου του και της αποστερήσεως της χρήσεως αυτού (βλ., π.χ., την απόφαση 104/2003 του Διοικητικού Πρωτοδικείου Καλαμάτας). Τέλος, εάν η διοίκηση καταλαμβάνει παράνομα ένα οικόπεδο, ο κύριος του οικοπέδου δύναται να ζητήσει, πέραν της αποδόσεως του ακινήτου του, αποζημίωση για την αποστέρηση της χρήσεως του οικοπέδου του (βλ., π.χ., την απόφαση 35/2004 του Πολυμελούς Πρωτοδικείου Ρόδου).

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

I. ΕΠΙ ΤΗΣ ΠΡΟΒΑΛΛΟΜΕΝΗΣ ΑΙΤΙΑΣΕΩΣ ΓΙΑ ΠΑΡΑΒΙΑΣΗ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 6 ΠΑΡ. 1 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΕΩΣ

22. Οι προσφεύγοντες ισχυρίζονται ότι, λόγω της διάρκειας της διαδικασίας, παραβιάστηκε η αρχή της «ευλόγου προθεσμίας», όπως προβλέπεται από το άρθρο 6 παρ. 1 της Συμβάσεως, το οποίο ορίζει ότι :

«Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα η υπόθεσή του να δικαστεί (...) εντός ευλόγου προθεσμίας από (...) δικαστήριο, το οποίο (...) θα αποφασίσει (...) επί των αμφισβητήσεων επί των δικαιωμάτων και υποχρεώσεών του αστικής φύσεως (...)

23. Η περίοδος η οποία πρέπει να ληφθεί υπόψη άρχισε στις 5 Ιανουαρίου 1998, ημερομηνία κατά την οποία επελήφθη της υποθέσεως το Συμβούλιο της Επικρατείας, και έληξε στις 12 Αυγούστου 2003, με τις αποφάσεις 2089 και 2090/2003. Διήρκεσε, επομένως, πέντε έτη και πλέον των επτά μήνες για έναν βαθμό δικαιοδοσίας.

A. Επί του παραδεκτού

24. Η Κυβέρνηση επισημαίνει, κατ' αρχάς, ότι οι οριστικές αποφάσεις του εθνικού δικαστηρίου εξεδόθησαν στις 12 Αυγούστου 2003. Υποστηρίζει δε ότι δεν ήταν απαραίτητο για τους προσφεύγοντες να λάβουν γνώση του περιεχομένου των

αποφάσεων 2089 και 2090/2003 για να διατυπώσουν την αιτίασή τους σχετικά με τη διάρκεια της διαδικασίας. Η Κυβέρνηση εκτιμά, επομένως, ότι οι οριστικές εσωτερικές αποφάσεις εξεδόθησαν έξι και πλέον μήνες πριν από την κατάθεση της παρούσης προσφυγής. Περαιτέρω, η Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι η αιτίαση είναι απαράδεκτη λόγω ασυμβατότητας *ratione materiae* με τις διατάξεις της Συμβάσεως. Ειδικότερα, η Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι η έκβαση της διαδικασίας την οποία ήγειραν οι προσφεύγοντες ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας, δεν ήταν άμεσα καθοριστική για τα αστικά τους δικαιώματα αφού, στις 15 Νοεμβρίου 1999, οι προσβληθείσες πράξεις ακυρώθηκαν στο πλαίσιο άλλης διαδικασίας. Από της ημερομηνίας αυτής, η αμφισβήτηση δεν ήταν ούτε πραγματική ούτε σοβαρή.

25. Κατά τους προσφεύγοντες, η αιτίαση αυτή δεν προβάλλεται καθυστερημένα και, περαιτέρω, είναι αδιαμφισβήτητο ότι η επίμαχη διαδικασία αφορούσε τα «δικαιώματα και υποχρεώσεις τους αστικής φύσεως» κατά την έννοια του άρθρου 6 παρ. 1.

26. Όσον αφορά την ένσταση σχετικά με το εκπρόθεσμο της παρούσης αιτιάσεως, το Δικαστήριο υπομιμνήσκει ότι, κατά την πάγια νομολογία του, όταν η επίδοση δεν προβλέπεται στο εθνικό δίκαιο, όπως στην προκειμένη περίπτωση, αρμόζει να λαμβάνεται υπόψη η ημερομηνία από της οποίας οι διάδικοι δύνανται πράγματι να λάβουν γνώση του περιεχομένου της οριστικής αποφάσεως εθνικού δικαστηρίου (βλ., μεταξύ άλλων, *Παπαχελάς κατά της Ελλάδος* [GC], n° 31423/96, παρ. 30, CEDH 1999-II).

27. Στην προκειμένη περίπτωση, το Δικαστήριο επισημαίνει ότι οι αποφάσεις 2089 και 2090/2003 του Συμβουλίου της Επικρατείας, οριστικές εσωτερικές αποφάσεις κατά την έννοια του άρθρου 35 παρ. 1 της Συμβάσεως, καθαρογράφηκαν και θεωρήθηκαν στις 2 και 25 Φεβρουαρίου 2004 αντίστοιχα, ημερομηνίες από τις οποίες οι προσφεύγοντες μπορούσαν να λάβουν αντίγραφο. Έπεται ότι η προσφυγή, η οποία εισήχθη στις 2 Αυγούστου 2004, δεν είναι εκπρόθεσμη. Επομένως, αρμόζει να απορριφθεί η ένσταση αυτή της Κυβερνήσεως.

28. Όσον αφορά την ένσταση σχετικά με το απαράδεκτο *ratione materiae* της εν λόγω αιτιάσεως, το Δικαστήριο υπομιμνήσκει ότι, κατά την πάγια νομολογία του, οι όροι «αμφισβητήσεις επί (των) δικαιωμάτων και υποχρεώσεων αστικής φύσεως» καλύπτουν κάθε διαδικασία της οποίας η έκβαση είναι καθοριστική για

(τέτοια) δικαιώματα και υποχρεώσεις (βλ. *Ringeisen κατά της Αυστρίας*, απόφαση της 16^{ης} Ιουλίου 1971, série A n° 13, σελ. 39, παρ. 94). Το άρθρο 6 παρ. 1 δεν αρκείται, πάντως, στην ύπαρξη ενός αδύναμου δεσμού ούτε σε κάποιον αντίκτυπο στο απώτερο μέλλον : τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις αστικής φύσεως πρέπει να αποτελούν το αντικείμενο -ή ένα από τα αντικείμενα- της αμφισβητήσεως, η δε έκβαση της επίμαχης διαδικασίας πρέπει να είναι ευθέως καθοριστική για ένα τέτοιο δικαίωμα (βλ. *Le Compte, Van Leuven και De Meyere κατά του Βελγίου*, απόφαση της 23^{ης} Ιουνίου 1981, série A n° 43, σελ. 21, παρ. 46). Η διάταξη αυτή δεν έχει εφαρμογή παρά σε διαδικασία που καταλήγει σε απόφαση η οποία παράγει άμεσα αποτελέσματα και δεν έχει έμμεσες ή τυχαίες συνέπειες στα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις αστικής φύσεως του ενδιαφερομένου (*Surmont και De Meurechy κατά του Βελγίου*, n°s 13601/88 και 13602/88, απόφαση της Επιτροπής, από 6 Ιουλίου 1989, Décisions et rapports (DR) 62, σελ. 284). Άλλως ειπείν, η εφαρμογή αυτής της διατάξεως σε διαδικασία προϋποθέτει ότι η έκβαση της εν λόγω διαδικασίας παράγει «άμεσο αποτέλεσμα δημιουργίας, μεταβολής ή ακυρώσεως των εννόμων δικαιωμάτων ή υποχρεώσεων αστικής φύσεως» (*Καραγιάννης κατά της Ελλάδος* (déc.), n° 65607/01, απόφαση της 20ής Μαρτίου 2003).

29. Στην προκειμένη περίπτωση, με την αίτηση την οποία κατέθεσαν ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας, οι προσφεύγοντες ζητούσαν την ακύρωση δύο διοικητικών πράξεων οι οποίες έθιγαν ευθέως τα περιουσιακά τους δικαιώματα, αφού επέβαλλαν περιορισμό στη χρήση του οικοπέδου τους. Κατά τον χρόνο εισαγωγής των προσφυγών τους, στις 5 Ιανουαρίου 1998, οι προσφεύγοντες μπορούσαν να πιστεύουν ότι είχαν πιθανότητες να λάβουν ικανοποίηση μέσω των διαδικασιών τις οποίες είχαν εγείρει, και δεν ήταν σε θέση να προβλέψουν ότι οι προσβληθείσες πράξεις θα ακυρώνονταν στο πλαίσιο μιας άλλης υποθέσεως. Παρά, λοιπόν, το γεγονός ότι κατά τον χρόνο που εκκρεμούσε η δίκη, η διαφορά κατέστη κενή περιεχομένου, οι προσφυγές των προσφευγόντων αφορούσαν σοβαρές «αμφισβητήσεις» σχετικές προς την προάσπιση ιδιωτικών περιουσιακών δικαιωμάτων (βλ., *mutatis mutandis*, *Μπελαούσωφ κ.λ.π. κατά της Ελλάδος* (déc.), n° 66296/01, απόφαση της 20ής Μαρτίου 2003· βλ. επίσης, *a contrario*, *Αστικός Οικοδομικός Συνεταιρισμός «Νέα Κωνσταντινούπολις»* (déc.), n° 37806/02, απόφαση της 20ής Ιανουαρίου 2005).

30. Εν όψει των ανωτέρω, το Δικαστήριο εκτιμά ότι το άρθρο 6 παρ. 1 της Συμβάσεως έχει εφαρμογή στην εν λόγω διαδικασία. Αρμόζει, επομένως, να απορριφθεί η σχετική ένσταση της Κυβερνήσεως.

31. Το Δικαστήριο διαπιστώνει, περαιτέρω, ότι η αιτίαση αυτή δεν είναι προδήλως αβάσιμη κατά την έννοια του άρθρου 35 παρ. 3 της Συμβάσεως. Το Δικαστήριο επισημαίνει εξ άλλου ότι η εν λόγω αιτίαση δεν προσκρούει σε κάποιον άλλον λόγο απαραδέκτου. Αρμόζει, επομένως, να γίνει δεκτή.

B. Επί της ουσίας

32. Η Κυβέρνηση ισχυρίζεται ότι η διάρκεια της διαδικασίας δεν ήταν υπερβολική. Επισημαίνει δε ότι οι προσφεύγοντες δεν προσπάθησαν να επισπεύσουν τη διαδικασία. Σε κάθε περίπτωση, η Κυβέρνηση υπογραμμίζει ότι οι συνέπειες της υποθέσεως δεν απαιτούσαν κάποια ιδιαίτερη ταχύτητα εκ μέρους των αρχών, αφού οι πράξεις τις οποίες προσέβαλαν με τις προσφυγές τους οι προσφεύγοντες, είχαν ήδη ακυρωθεί από το Συμβούλιο της Επικρατείας στο πλαίσιο άλλης διαδικασίας.

33. Το Δικαστήριο υπομινύσκει ότι ο εύλογος χαρακτήρας της διάρκειας μιας διαδικασίας εκτιμάται αναλόγως των περιστάσεων της υποθέσεως και λαμβανομένων υπόψη των κριτηρίων, τα οποία έχουν διαμορφωθεί από τη νομολογία του Δικαστηρίου και ειδικότερα της πολυπλοκότητας της υποθέσεως, της συμπεριφοράς του προσφεύγοντος και της συμπεριφοράς και ευθύνης των αρμοδίων αρχών, ως και των συνεπειών της διαφοράς για τους ενδιαφερομένους (βλ., μεταξύ πολλών άλλων, *Frydlender κατά της Γαλλίας* [GC], n° 30979/96, παρ. 43, CEDH 2000-VII).

34. Το Δικαστήριο έχει κατ' επανάληψη εκδικάσει υποθέσεις παρόμοιες με την παρούσα υπόθεση και έχει διαπιστώσει την παραβίαση του άρθρου 6 παρ. 1 της Συμβάσεως (βλ. *Frydlender κατά της Γαλλίας* [GC], προαναφερθείσα).

35. Αφού μελέτησε όλα τα στοιχεία τα οποία του υπεβλήθησαν, το Δικαστήριο φρονεί ότι η Κυβέρνηση δεν εξέθεσε κάποιο περιστατικό ή επιχείρημα το οποίο θα του επέτρεπε να καταλήξει σε διαφορετικό συμπέρασμα στην προκειμένη περίπτωση. Είναι αληθές ότι η σημασία των συνεπειών της διαφοράς για τους ενδιαφερομένους μειώθηκε αισθητά από τις 15 Νοεμβρίου 1999, ημερομηνία κατά την οποία οι επίμαχες πράξεις ακυρώθηκαν στο πλαίσιο άλλης διαδικασίας. Είναι, ωστόσο, εξίσου αληθές ότι το Συμβούλιο της Επικρατείας χρειάστηκε περισσότερο

από πέντε έτη και επτά μήνες για να εκδώσει τις αποφάσεις του και για να ακυρώσει τη δίκη. Το Δικαστήριο εκτιμά ότι η διάδικος Κυβέρνηση δεν παρείχε καμία εμπειριστατωμένη εξήγηση για αυτό το χρονικό διάστημα. Το Δικαστήριο επαναλαμβάνει ότι έγκειται στα Συμβαλλόμενα Κράτη να οργανώνουν το δικαστικό τους σύστημα κατά τρόπον ώστε τα δικαστήριά τους να δύνανται να εγγυώνται σε κάθε πρόσωπο το δικαίωμα στην έκδοση οριστικής απόφασεως επί των αμφισβητήσεων των σχετικών προς τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις του αστικής φύσεως εντός ευλόγου προθεσμίας (βλ. *Comingersoll S.A. κατά της Πορτογαλίας* [GC], n° 35382/97, § 24, CEDH 2000-IV).

36. Λαμβάνοντας υπόψη τη σχετική νομολογία του, το Δικαστήριο εκτιμά ότι στην παρούσα υπόθεση η διάρκεια της επίμαχης διαδικασίας είναι υπερβολική και δεν ανταποκρίνεται στην περί «ευλόγου προθεσμίας» επιταγή.

Επομένως, υπήρξε παραβίαση του άρθρου 6 παρ. 1 της Συμβάσεως.

II. ΕΠΙ ΤΗΣ ΠΡΟΒΑΛΛΟΜΕΝΗΣ ΑΙΤΙΑΣΕΩΣ ΓΙΑ ΠΑΡΑΒΙΑΣΗ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 1 ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΟΥ ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΕΩΣ

37. Οι προσφεύγοντες παραπονούνται ότι παραβιάσθηκε το δικαίωμά τους στον σεβασμό της περιουσίας τους. Υποστηρίζουν δε ότι το οικόπεδό τους δεν είναι δάσος. Οι προσφεύγοντες υποστηρίζουν ότι η ακύρωση των διαδικασιών τις οποίες ήγειραν ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας, τους στερεί οριστικά τη δυνατότητα να αποδειχθεί η αλήθεια ως προς τον αγροτικό χαρακτήρα του οικοπέδου τους. Ειδικότερα, οι προσφεύγοντες ισχυρίζονται ότι το οικόπεδό τους θα απαλλοτριωθεί για τους σκοπούς της αναδάσωσης. Όσον αφορά την αποζημίωση λόγω απαλλοτριώσεως, οι προσφεύγοντες υποστηρίζουν ότι θα ανέρχεται σε ποσό σαφώς κατώτερο της αξίας του απαλλοτριούμενου ακινήτου, λόγω του χαρακτηρισμού του ως δασικής εκτάσεως. Τέλος, οι προσφεύγοντες παραπονούνται ότι η οικοδομική άδεια 2248/1989 κατέστη άνευ αντικειμένου λόγω του χαρακτηρισμού του οικοπέδου τους ως δασικής εκτάσεως. Οι προσφεύγοντες επικαλούνται το άρθρο 1 του Πρώτου Πρωτοκόλλου, το οποίο ορίζει ότι :

«Παν φυσικό ή νομικό πρόσωπο δικαιούται σεβασμού της περιουσίας του. Ουδείς δύναται να στερηθεί της ιδιοκτησίας αυτού ειμή δια λόγους δημοσίας ωφελείας και υπό τους προβλεπόμενους υπό του νόμου και των γενικών αρχών του διεθνούς δικαίου όρους.

Οι προαναφερόμενες διατάξεις δεν θίγουν το δικαίωμα παντός Κράτους όπως θέσει σε ισχύ νόμους τους οποίους ήθελε κρίνει αναγκαίους προς ρύθμιση της χρήσεως αγαθών συμφώνως προς το δημόσιο συμφέρον ή προς εξασφάλιση της καταβολής φόρων ή άλλων εισφορών ή προστίμων.»

Επί του παραδεκτού

38. Το Δικαστήριο επισημαίνει, κατ' αρχάς, ότι, διατυπώνοντας τα παραπάνω παράπονα, ότι δηλαδή το οικοπέδό τους θα απαλλοτριωθεί και ότι η αποζημίωση η οποία θα προσδιορισθεί, δεν θα αντιστοιχεί στην πραγματική αξία του οικοπέδου τους, οι προσφεύγοντες επικαλούνται πρόωρα έναν μελλοντικό κίνδυνο ο οποίος στηρίζεται σε απλές υποθέσεις και δεν θα πρέπει να ληφθεί υπόψη κατά την εξέταση της αιτιάσεώς τους. Εάν υπάρξει απαλλοτρίωση, οι προσφεύγοντες θα πρέπει κατ' αρχήν να εξαντλήσουν τα εσωτερικά ένδικα μέσα, σύμφωνα με το άρθρο 35 παρ. 1 της Συμβάσεως. Ειδικότερα, οι προσφεύγοντες θα μπορούν, αφ' ενός, να προσβάλουν την περί απαλλοτριώσεως του οικοπέδου τους απόφαση, και, αφ' ετέρου, να συμμετάσχουν στη διαδικασία προσδιορισμού της αποζημιώσεως λόγω απαλλοτριώσεως. Εξ άλλου, εάν οι προσφεύγοντες κρίνουν ότι η προσβολή της ιδιοκτησίας τους είναι παράνομη και ότι, ειδικότερα, υπέστησαν βλάβη επειδή η οικοδομική άδεια 2248/1989 κατέστη πλέον άνευ αντικειμένου, δύνανται πάντα να προσφύγουν ενώπιον των διοικητικών δικαστηρίων, καταθέτοντας την αγωγή αποζημιώσεως του άρθρου 105 του Εισαγωγικού Νόμου του Αστικού Κώδικα (βλ. παρ. 18-21 ανωτέρω, και, μεταξύ άλλων, *Ρουσσάκης κ.λ.π. κατά της Ελλάδος* (déc.), n° 15945/02, απόφαση της 8^{ης} Ιανουαρίου 2004, και *Αμαλία Α.Ε. και Κουλουβάτος ΑΕ κατά της Ελλάδος* (déc.), n° 20363/02, απόφαση της 28^{ης} Οκτωβρίου 2004).

39. Ως εκ τούτου, η αιτίαση αυτή πρέπει να απορριφθεί λόγω μη εξαντλήσεως των εσωτερικών ενδίκων μέσων, κατ' εφαρμογή του άρθρου 35 παρ. 1 και 4 της Συμβάσεως.

III. ΕΠΙ ΤΩΝ ΛΟΙΠΩΝ ΕΠΙΚΑΛΟΥΜΕΝΩΝ ΠΑΡΑΒΙΑΣΕΩΝ

40. Οι προσφεύγοντες παραπονούνται, υπό το πρίσμα των άρθρων 6 παρ. 1, 13 και 14 της Συμβάσεως, ότι δεν κατέστη δυνατό να τύχουν πραγματικής δικαστικής προστασίας των δικαιωμάτων τους. Ισχυρίζονται δε ότι, ακυρώνοντας τις δίκες, το Συμβούλιο της Επικρατείας τους αποστέρησε μη προσηκόντως το δικαίωμα προσβάσεώς τους σε δικαστήριο προκειμένου να προβάλουν τα επιχειρήματά τους

κατά των προσβαλλόμενων πράξεων, επιχειρήματα τα οποία βασίζονταν σε παράνομη προσβολή του ιδιοκτησιακού τους δικαιώματος. Κατά τους προσφεύγοντες, αιτία της καταστάσεως αυτής είναι η διάρκεια της διαδικασίας, μία διάρκεια η οποία είναι ακόμα περισσότερο απαράδεκτη όταν οι λοιπές προσφυγές οι οποίες ασκήθηκαν για την ίδια διαφορά, εκδικάστηκαν ταχέως από το Συμβούλιο της Επικρατείας. Κατά τους προσφεύγοντες, πρόκειται για σαφή εκδήλωση διακριτικής σε βάρος τους μεταχείρισης.

Επί του παραδεκτού

41. Το Δικαστήριο παρατηρεί, κατ' αρχήν, ότι οι αιτήσεις ακυρώσεως, τις οποίες κατέθεσαν οι προσφεύγοντες, σκοπό είχαν την ακύρωση δύο διοικητικών πράξεων οι οποίες κήρυσαν το οικόπεδό τους αναδασωτέο. Όμως, οι πράξεις αυτές ακυρώθηκαν από το Συμβούλιο της Επικρατείας στο πλαίσιο άλλης διαδικασίας. Ανεξάρτητα από τους λόγους που δέχθηκε το Συμβούλιο της Επικρατείας για να ακυρώσει τις εν λόγω πράξεις, οι πράξεις, πάντως, ακυρώθηκαν. Κατά την εξέταση των προσφυγών τους, οι προσφεύγοντες δεν θα μπορούσαν, επομένως, να διατείνονται ότι είναι θύματα της αποφάσεως του Συμβουλίου της Επικρατείας να ακυρώσει τη δίκη, διότι ο στόχος τους είχε πλήρως επιτευχθεί, έστω και για λόγους εκ διαμέτρου αντίθετους προς εκείνους των προσφευγόντων. Κατά το Δικαστήριο, δεν αποδεικνύεται, επομένως, ότι υπήρξε, στην παρούσα υπόθεση, παραβίαση του δικαιώματος προσβάσεως σε δικαστήριο ή του δικαιώματος σε πραγματική προσφυγή (*Κορτέση κατά της Ελλάδος*, n° 31259/04, παρ. 43, απόφαση της 13^{ης} Ιουλίου 2006). Όσον αφορά την αιτίαση βάσει του άρθρου 14 της Συμβάσεως, το Δικαστήριο εκτιμά ότι στερείται αναλύσεως.

42. Επομένως, η προσφυγή είναι κατά το μέρος αυτό προδήλως αβάσιμη και πρέπει να απορριφθεί κατ' εφαρμογή του άρθρου 35 παρ. 3 και 4 της Συμβάσεως.

IV. ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 41 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΕΩΣ

43. Το άρθρο 41 της Συμβάσεως ορίζει ότι:

«Εάν το Δικαστήριο κρίνει ότι υπήρξε παραβίαση της Συμβάσεως ή των Πρωτοκόλλων αυτής, και εάν το εσωτερικό δίκαιο του Υψηλού Συμβαλλομένου Μέρους δεν επιτρέπει ειμή την ατελή επανόρθωση των συνεπειών της παραβιάσεως αυτής, το Δικαστήριο χορηγεί, εν ανάγκη, στο αδικηθέν μέρος δικαία ικανοποίηση.»

A. Ζημία

44. Οι προσφεύγοντες ζητούν 200.000 ευρώ για την υλική ζημία, την οποία, όπως ισχυρίζονται, υπέστησαν λόγω παραβίασεως των άρθρων 6 παρ. 1, 13, 14 της Συμβάσεως και 1 του Πρώτου Πρωτοκόλλου.

45. Η Κυβέρνηση εκτιμά ότι δεν υφίσταται αιτιώδης σύνδεσμος ανάμεσα στις επικαλούμενες παραβιάσεις της Συμβάσεως και στη ζημία την οποία, όπως ισχυρίζονται, υπέστησαν οι προσφεύγοντες. Κατά την Κυβέρνηση, και μόνον η διαπίστωση παραβίασεως θα συνιστούσε επαρκή δικαία ικανοποίηση.

46. Το Δικαστήριο επισημαίνει ότι η επιδίκαση δικαίας ικανοποίησης βασίζεται αποκλειστικά, στην προκειμένη περίπτωση, στην παραβίαση του δικαιώματος των ενδιαφερομένων να δικαστεί η υπόθεσή τους εντός «ευλόγου προθεσμίας». Υπό τις συνθήκες αυτές, το Δικαστήριο εκτιμά ότι οι προσφεύγοντες πρέπει να υπέστησαν μία ηθική ζημία την οποία δεν αντισταθμίζει επαρκώς η διαπίστωση παραβίασεως. Αποφαινόμενο κατά δικαία κρίση, σύμφωνα με το άρθρο 41 της Συμβάσεως, το Δικαστήριο επιδικάζει στον καθένα από τους προσφεύγοντες 5.000 ευρώ για τον λόγο αυτό, συν οιοδήποτε ποσό ήθελε οφείλεται ως φόρος.

B. Έξοδα και δικαστική δαπάνη

47. Οι προσφεύγοντες δεν υπέβαλαν σχετικό αίτημα. Το Δικαστήριο εκτιμά, επομένως, ότι δεν συντρέχει λόγος επιδικάσεως ποσού για έξοδα και δικαστική δαπάνη.

Γ. Τόκοι υπερημερίας

48. Το Δικαστήριο κρίνει ότι αρμόζει να υπολογισθούν οι τόκοι υπερημερίας βάσει του επιτοκίου της διευκόλυνσεως οριακού δανεισμού της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τραπέζης, προσαυξανόμενου κατά τρεις ποσοστιαίες μονάδες.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ ΑΥΤΟΥΣ, ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ, ΟΜΟΦΩΝΩΣ,

1. *Κάνει δεκτή* την προσφυγή ως παραδεκτή όσον αφορά την αίτηση σχετικά με την υπερβολική διάρκεια της διαδικασίας, και την απορρίπτει κατά τα λοιπά.

2. *Κρίνει* ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρου 6 παρ. 1 της Συμβάσεως.

3. *Κρίνει* ότι

α) το διάδικο Κράτος υποχρεούται να καταβάλει στον καθένα από

τους προσφεύγοντες εντός τριών μηνών από της ημερομηνίας κατά την οποία η απόφαση θα καταστεί οριστική σύμφωνα με το άρθρο 44 παρ. 2 της Συμβάσεως, 5.000 ευρώ (πέντε χιλιάδες ευρώ) για ηθική ζημία, συν οιοδήποτε ποσό ήθελε οφείλεται ως φόρος,

β) από της εκπνοής της προθεσμίας αυτής και μέχρι της καταβολής του, το ποσό αυτό θα προσαυξάνονται με απλό τόκο ίσο προς το ισχύον κατ' αυτό το χρονικό διάστημα επιτόκιο της διευκολύνσεως οριακού δανεισμού της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τραπέζης, προσαυξανόμενο κατά τρεις ποσοστιαίες μονάδες.

4. *Απορρίπτει* το αίτημα περί δικαίας ικανοποίησης κατά τα λοιπά.

Συντάχθηκε στη Γαλλική γλώσσα, εν συνεχεία κοινοποιήθηκε εγγράφως στις 25 Ιανουαρίου 2007 κατ' εφαρμογή του άρθρου 77 παρ. 2 και 3 του Κανονισμού.

[υπογραφή]

/ Søren NIELSEN /

Γραμματέας

[υπογραφή]

/ Λουκής ΛΟΥΚΑΪΔΗΣ /

Πρόεδρος

Ακριβής μετάφραση από το συνημμένο υπηρεσιακό έγγραφο στη Γαλλική γλώσσα.

Η Μεταφράστρια

Μαρία Παν. Παπαδοπούλου